

Голові Разової спеціалізованої ради ДФ 17.051.115

Запорізького національного університету,

д.фіз.вих., професору,

Карауловій Світлані Іванівні

РЕЦЕНЗІЯ

Коваленко Юлії Олексіївни, кандидата педагогічних наук, доцента

на дисертаційну роботу Марамухи Наталії Петрівни

«Формування компетентностей з надання долікарської медичної допомоги у

майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

В умовах сьогодення, докорінного реформування вищої освіти та складних ситуаціях функціонування закладів фізкультурно-спортивної галузі тема дослідження Марамухи Наталії Петрівни, безумовно, є актуальною і доцільною. Наявна потреба в здійсненні нового погляду на проблему формування готовності до надання долікарської медичної допомоги у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту є доречною.

Автором зацентовано увагу на появі в державному стандарті освіти бакалаврів спеціальності 017 Фізична культура і спорт здатності надавати долікарську медичну допомогу при невідкладних станах та патологічних процесах в організмі людини як одним із програмних результатів навчання. Вдало зазначено, що наявні суперечності професійної підготовки майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту у контексті формування у них компетентностей з надання долікарської медичної допомоги слугували побудові фундаментального та актуального наповнення змісту дослідження. Зокрема доведено, що одним із важливих напрямків усунення цих суперечностей у професійній підготовці майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту є обґрунтування педагогічних умов і розроблення структурно-логічної схеми формування у них компетентностей з надання долікарської медичної допомоги, а також розроблення на цій основі відповідного методичного забезпечення.

Обрана проблематика є своєчасною і з точки зору наукового інтересу. Так автор надав визначення формування в майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги, під яким він розуміє організований вплив педагогічних факторів, спрямований на набуття

здобувачами освіти динамічних комбінацій знань, умінь, навичок і особистих якостей, що визначають здатність успішно діяти в ситуаціях професійної діяльності, в яких виникає загроза життю та здоров'ю осіб, залучених до занять спортом або руховою активністю. І вдало подає в роботі алгоритм саме формування цих компетентностей від теоретичних знань до формування практичних навичок. Утім ще більш цінним є зрозумілий і виважений шлях поетапного формування окресленої компетентності в рамках освітнього процесу.

Авторські алгоритми формування знань представлені наступним чином: надання долікарської медичної допомоги при травмах і невідкладних станах, уміннях надання долікарської медичної допомоги у повсякденному житті, навичках надання долікарської медичної допомоги в ситуаціях, типових для спортивної діяльності.

До уваги цінності дослідження також є ідеї дослідника, що в діючих освітніх програмах спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» приділено увагу цьому аспекту підготовки. Утім, як зазначає автор, не повною мірою врахована специфіка травматизму та ризику виникнення небезпечних ситуацій в різних видах спорту або різновидах рухової активності.

Усунення зазначених проблем і покращення якості освітнього процесу формування надання фахівцями долікарської медичної допомоги автор пропонує через застосування потенціалу курсів з надання першої допомоги для осіб, які не мають спеціальної медичної освіти, а також включення в зміст спортивно-прикладних дисциплін модулів, присвячених травматизму та небезпечним ситуаціям, найбільш типовим для того чи іншого виду спорту або різновиду рухової активності.

Авторські інновації, що представлені до розгляду в методичній системі, інтегрують цілий комплекс інструментів позитивного впливу на рівень сформованості у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги: педагогічні умови, структурно-логічна схема і методичне забезпечення.

Саме тому, представлена на захист наукова праця Марамухи Наталії Петрівни, є слушним і доцільним дисертаційним дослідженням.

Актуальність теми також обумовлена тим, що виконувалася в межах науково-дослідної теми кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури, спорту і туризму» (державний реєстраційний номер 0122U02047) плану науково-дослідної роботи Запорізького національного університету на 2022–2026 рр..

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Повнота викладу отриманих результатів в опублікованих працях.

Автором чітко сформульовані і співвіднесені: мета роботи, об'єкт, предмет і завдання дослідження, визначені відповідні компоненти наукового апарату педагогічного дослідження, що цілком адекватні об'єкту й предмету, меті й завданням наукової роботи.

Метою дисертаційного дослідження було – наукове обґрунтування педагогічних умов формування у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги.

Науковий пошук здійснювався на основі зіставлення фундаментальних даних, сучасних наукових напрацювань, з урахуванням інших розвідок у вирішенні зазначеної проблеми, та практичних даних, які отримані в ході дослідження предмета роботи, педагогічні умови формування у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, визначених у дисертації, обумовлена використанням адекватних за ступенем спорідненості (загальнонаукові та приватно-наукові) та за сферою застосування (експериментальні, емпіричні та теоретичні) методів дослідження.

Істотно підвищило правомірність, достовірність і надійність одержаних результатів коректна статистична обробка отриманих емпіричних даних із урахуванням специфіки предмету та конкретних дослідницьких завдань.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження полягає в тому, що уперше теоретично обґрунтовано та розроблено педагогічні умови формування у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги. Серед цих умов: побудова змісту нормативної дисципліни, безпосередньо спрямованої на формування компетентностей з надання долікарської медичної допомоги, на основі затверджених порядків; розширення змісту практичних дисциплін введенням змістових модулів, спрямованих на опанування студентами теоретичних знань та практичних навичок, необхідними для надання долікарської медичної допомоги у невідкладних станах, що виникають під час спортивної діяльності або рухової активності; удосконалення набутих знань і умінь з надання долікарської медичної допомоги при травмах і невідкладних станах у додаткових заходах неформальної освіти; організація наскрізного методичного супроводу процесу формування компетентностей з надання долікарської медичної допомоги при невідкладних станах, що виникають під час спортивної або рухової активності; реалізація взаємодоповнюючих методик контролю сформованості компетентностей

майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту з надання долікарської медичної допомоги у професійній діяльності; уперше розроблено структурно-логічну схему підготовки майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської медичної допомоги, яка забезпечує послідовне формування у здобувачів освіти: знань алгоритмів надання долікарської медичної допомоги при травмах і невідкладних станах, здатності до надання долікарської медичної допомоги у типових найбільш розповсюджених ситуаціях, спроможності до надання долікарської медичної допомоги в ситуаціях, типових для спортивної діяльності; уперше впроваджено зміст освітнього процесу, орієнтованого на нормативно затверджені порядки надання долікарської медичної допомоги особам при невідкладних станах; уточнено зміст компетентностей і програмних результатів навчання з надання долікарської медичної допомоги, які мають бути сформовані у бакалавра фізичної культури і спорту, що забезпечують психологічну, теоретичну та практичну відповідність фахівця вимогам професійної діяльності в аспекті подолання наслідків невідкладних станів у спортсменів, колег, та інших суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності, які мають загрозу життю та здоров'ю останніх; удосконалено освітньо-професійну програму підготовки майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту, навчальні програми практичних і медико-біологічних дисциплін та зміст навчальної практики; подальшого розвитку набули наукові положення соціально-когнітивної теорії А. Бандури, ідеї М. Бернштейна про закономірності формування рухових навичок, положення компетентнісного та кредитно-модульного підходів, а також ідеї концепції довірної професійної активності (Entrustable professional activities, ERA).

Практичне значення одержаних результатів полягатиме в тому, що: розроблено і впроваджено в освітній процес навчально-методичний комплекс дисципліни «Долікарська допомога у невідкладних станах», основою для визначення змісту якої став наказ МОЗ України «Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах»; розроблено і впроваджено низку змістових модулів освітнього компоненту «Теорія та методика викладання спортивних дисциплін», спрямованих на формування у студентів компетентностей з надання долікарської медичної допомоги з урахуванням специфіки різних видів спорту; підготовлено дистанційне методичне забезпечення процесу формування у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги у професійній діяльності на основі використання засобів LMS Moodle; підготовлено й упроваджено у програму навчальної практики у 8-му семестрі завдання, орієнтовані на формування в майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги у

професійній діяльності; на основі змісту нормативної навчальної дисципліни «Долікарська допомога у невідкладних станах» обґрунтовано і розроблено питання для комплексного державного іспиту; розроблено систему контролю сформованості у майбутнього бакалавра фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги у професійній діяльності.

Таким чином, вищенаведене дозволяє вважати отримані наукові положення та висновки обґрунтованими та вірогідними.

Повнота викладу отриманих результатів в опублікованих працях. Представлені в роботі результати знайшли своє відображення у статтях і тезах, оприлюднено у наукових доповідях на Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях. Основні результати дисертації висвітлено у 12 працях (9 одноосібних), з яких 6 статей – у спеціалізованих фахових виданнях України, що індексуються в міжнародних наукометричних базах, 3 праці апробаційного характеру; 3 – які додатково висвітлюють результати дослідження.

Джерелознавче підґрунтя дослідження сформовано на працях авторів, котрі вивчали напрями формування професійних компетентностей бакалаврів з фізичної культури і спорту. Обґрунтовуючи власні напрями наукового пошуку, дисертант спирається на аналіз наявних науково-педагогічних здобутків, опрацювавши значну кількість джерел (187 найменувань).

Оцінюючи ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Н. П. Марамухи, слід зазначити, що значною мірою вона забезпечується структурою роботи, яка відображає концептуальну позицію автора. Структура дисертації, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, є обґрунтованою, а її складові тісно взаємопов'язані й ілюструють окремі важливі моменти проведеного дослідження. Загальний обсяг дисертації становить 260 сторінок, з них 152 – основного тексту, список використаних джерел (187 найменувань) – 24 сторінки, додатки – 55 сторінок. Роботу ілюстровано 5 рисунками і 6 таблицями.

Слід звернути увагу на впровадження результатів дослідження в навчальний процес студентів закладів вищої освіти.

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, вказано на зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертантка чітко сформулювала мету дослідження, сконкретизувала завдання та етапність роботи, визначила об'єкт і предмет дослідження. У процесі розв'язання поставлених завдань було використано комплекс оптимальних методів науково-педагогічного дослідження, які взаємно доповнювали один одного; розкрила наукову новизну та практичну

значущість одержаних результатів, висвітлила свій особистий внесок, подала інформацію про апробацію результатів.

У першому розділі «Формування компетентностей з надання долікарської медичної допомоги як проблема професійної освіти» схарактеризовано особливості професійної діяльності бакалаврів фізичної культури і спорту. Обґрунтовано своєчасність та актуальність дослідження проблеми формування у них компетентностей з надання долікарської медичної допомоги у професійній діяльності. Уточнено значення понять «майбутні бакалаври фізичної культури і спорту», «формування», «долікарська медична допомога», «компетентності». Проаналізовано наукові публікації на тему підготовки фахівців фізичної культури і спорту до надання долікарської медичної допомоги. Досліджено і узагальнено досвід формування у бакалаврів спеціальності 017 Фізична культура і спорт компетентностей з надання долікарської медичної допомоги.

Автором звернуто увагу на публікації, що зосереджують увагу на описанні причин невідкладного стану, а також дій при його виникненні, майже не приділяють уваги опису методів і засобів навчання тих, хто буде надавати допомогу. Н.П. Марамуха, здійснюючи аналіз наукових джерел, вказує, що на сьогодні бракує вітчизняних досліджень, у яких системно представлено зміст освітнього процесу в аспекті практичного набуття здобувачами фізкультурно-спортивної освіти навичок надання долікарської медичної допомоги з врахуванням новітніх методичних здобутків, а також не приділено належної уваги діагностиці відповідних компетентностей.

У другому розділі роботи «Методичне забезпечення формування у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги» обґрунтовано теоретичні засади, принципи і педагогічні умови формування в майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги у професійній діяльності. Подано структурно-логічну схему формування цих компетентностей. Описано етапи освітнього процесу, спрямованого на формування компетентностей, пов'язаних з наданням долікарської медичної допомоги. Приведено тематичний зміст цього процесу.

У третьому розділі «Дослідно-експериментальна робота з формування у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги» висвітлено систему оцінювання сформованості у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги, що інтегрує критерії, показники і засоби оцінювання. Описано організацію та хід досліджень

з перевірки ефективності авторських методичних розробок. Подано результати цих досліджень. Сформульовано висновки роботи.

Загальні висновки структурно повністю відповідають завданням дослідження та змісту основного тексту роботи, є логічними, доречними, відбивають основні результати дослідження.

Робота також містить додатки, де відображені список публікацій здобувача за темою дисертації; відомості про апробацію результатів дисертаційного дослідження; акти та довідки впровадження результатів дисертаційного дослідження у практику освітнього процесу закладів вищої освіти, протоколи оцінювання, силабус нормативної навчальної дисципліни «Перша допомога при травмах і невідкладних станах, спричинених руховою діяльністю», тест знань з медичної допомоги, кейси з домедичної допомоги, бланк експертного оцінювання готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання домедичної допомоги у професійній діяльності, питання з долікарської медичної допомоги на державний іспит.

Загалом дисертаційна робота «Формування компетентностей з надання долікарської медичної допомоги у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту», написана науковим стилем, сучасною українською мовою з відповідним застосуванням термінів і понять. Характеризується тематичною повнотою та розкриттям головної наукової ідеї автора. Подані наукові та практичні положення логічно викладені та загалом достатньо обґрунтовані. Наведені ідеї та розробки, що належать співавторам або іншим авторам і критичний аналіз наукових поглядів, мають посилання на відповідні джерела.

Винесені автором роботи рекомендації та пропозиції оригінальні і заслуговують на практичне існування.

Список використаних джерел складено правильно, він містить як фундаментальні праці авторитетних учених, так і публікації в науковій періодиці від молодих фахівців.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, зазначаємо, що вона не позбавлена окремих недоліків, які мають різний ступінь принципності. Вважаємо за необхідне звернути увагу на зауваження й окремі моменти в роботі, які вимагають уточнення, тобто дискусійного характеру:

1. У першому розділі п.1.1. «Професійні обов'язки бакалавра фізичної культури і спорту» схарактеризовано особливості професійної діяльності бакалаврів фізичної культури і спорту загалом на прикладі лише професійної діяльності тренера з виду спорту та інструктора. Не зрозуміло чому, на наш погляд було б ґрунтовніше для дослідження так не звужувати рамки професійної діяльності означених фахівців такої великої галузі як фізична культура і спорт.

2. У змісті першого розділу не є плавним і чітко окресленим перехід від характеристики особливостей професійної діяльності бакалаврів до саме фахової підготовки в закладах вищої освіти. Напевно було б доречно зупинитися на особливостях такої підготовки трохи ґрунтовніше.

3. З метою встановлення стану сформованості у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги була розроблена авторська анкета. Проте її інформативність можна поставити під деякий сумнів, усього три узагальнені питання не надають загальної картини рівня володіння студентами знаннями, уміннями та навичками. Може в ній було покладено інший задум, поясніть, будь ласка.

4. У другому розділі п. 2.1. «Теоретичні засади, принципи і педагогічні умови формування у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту компетентностей з надання долікарської медичної допомоги» для конструювання освітнього процесу студентів застосовували принцип М. Бернштейна про формування рухової навички, не зрозуміло чому саме вибір надано саме цьому принципу. Досить сміливим та неординарним є також вибір соціально-когнітивної теорії А. Бандури. На наш погляд це є узагальнені ідеї.

5. У третьому розділі характеризуючи критерії, показники і засоби оцінювання компетентностей з надання долікарської медичної допомоги у майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту показник загально-практичного критерію треба, на наш погляд уточнити, бо не зовсім зрозуміло його зміст і сутність.

6. Бракує у змісті дисертації графічного матеріалу.

7. У тексті дисертації зустрічаються орфографічні, стилістичні та редакційні помилки, які не знижують наукової та практичної цінності роботи.

У цілому, вище зазначені дискусійні питання та зауваження не впливають на наукову та практичну значущість презентованого дисертаційного дослідження автора. Ми позитивно оцінюємо дисертаційну роботу, з огляду на унікальність з точки зору саме практичної її сторони.

Висновок. Робота відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня філософії, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України №759 від 31.05.2019р.) та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 №167, Постановою Кабінету Міністрів від 12.01.2022 р. № 44 та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішень разової спеціалізованої вченої ради вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до постанови Кабінету Міністрів

України від 21.03.2022 р. № 341), а її авторка Марамуха Наталія Петрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії та методики
фізичної культури і спорту
Запорізького національного університету

Юлія КОВАЛЕНКО

Проректор з наукової роботи
Запорізького національного університету,
доктор історичних наук, професор.

Геннадій ВАСИЛЬЧУК